

Наталія Ферьєва,
аспірантка кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
Національної академії управління
ORCID: 0000-0002-9513-0435

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-16>

УДК 344.13

Поняття та зміст об'єктних ознак складу кримінального правопорушення «погроза або насильство щодо начальника» (стаття 405 Кримінального кодексу України)

Постановка проблеми. Системний аналіз чинних військових кримінальних правопорушень засвідчує про наявні окремі невідповідності, які стосуються об'єкта та об'єктивної сторони військового злочину – «погроза або насильство щодо начальника», що не сприяє їх належній кваліфікації у разі вчинення цього суспільно небезпечного діяння для військового правопорядку, тому потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню сутності об'єктних ознак військового злочину «погроза або насильство щодо начальника» у радянський період приділяли увагу у своїх працях Х.М. Ахметшин [1, с. 35–41], Н.В. Васильєв [2, с. 101–115], Є.В. Прокіпович [3, с. 145–160], В.М. Чхіквадзе [4, с. 482–485] та ін. учені.

У незалежній Україні об'єктні ознаки військового злочину «погроза або насильство щодо начальника» досліджували Г.М. Анісімов [5, с. 42–47], С.І. Дячук [6, с. 464–467], М.І. Карпенко [7, с. 72–78; 8, с. 226–229], М.І. Хавронюк [9, с. 112–119].

Крім того, питання кримінально-правової характеристики зазначеного злочину висвітлювались іншими фахівцями кримінального права у коментарях, навчальних посібниках, підручниках до розділу XIX Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), які здебільшого містять інформацію загального характеру. Тому не всі питання об'єкта, об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 405 КК України, дістали належне наукове висвітлення.

Метою статті є визначення особливостей об'єктних ознак складу

військового злочину «погроза або насильство щодо начальника», аналіз диспозицій правової норми, що передбачена ст. 405 КК України, та напрацювання пропозицій з їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. У теорії кримінального права об'єктні ознаки складу злочину передбачають наявність об'єкта й об'єктивної сторони складу злочину. Щодо поняття об'єкта злочину, то на тепер його визначення серед науковців різняться. Але наше завдання полягає у здійсненні аналізу об'єкта, що характеризує конкретне військове кримінальне правопорушення. У цьому плані законодавець у ч. 1 ст. 401 КК зазначив, що «військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом (розділ XIX Особливої частини КК – *Н.Ф.*) кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів» [10]. Зазначене визначення характеризує зміст родового об'єкта військових кримінальних правопорушень, які містяться у розділі XIX Особливої частини КК. Наше завдання полягає в аналізі безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 405 КК, зміст якого більш конкретно можна розкрити через видовий об'єкт, який характерний для групи тотожних злочинів, що містяться у ст. ст. 402–405 КК.

На думку М.І. Карпенка, «видовим об'єктом злочинів проти порядку підлеглості, передбачених ст. ст. 402–405 КК, є та частина суспільних відносин порядку несення або проходження військової служби, посягання на які передбачає порушення принципу єдиноначальності командирів і начальників усіх рівнів, що за ступенем суспільної небезпеки для військового правопорядку є тяжкими або

особливо тяжкими злочинами і за своїм спрямуванням посягають на кілька об'єктів «за горизонталлю» (основні і додаткові обов'язкові факультативні безпосередні об'єкти)» [8, с. 60].

Як зазначає С.О. Харитонов, «видовий об'єкт відіграє роль, так би мовити, перехідного містка між родовим об'єктом – порядком несення (проходження) військової служби й об'єктами безпосередніми, тими конкретними суспільними відносинами, проти яких прямо й безпосередньо спрямовано злочинне діяння і які внаслідок цього спеціально беруться під охорону кримінального закону» [11, с. 107].

Ведучи мову про безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 405 КК, необхідно зазначити, що до 01 вересня 2001 р. у кримінальному законодавстві України була передбачена відповідальність за ст. 235 КК УРСР («Погроза начальникові») і за ст. 236 КК УРСР («Насильницькі дії щодо начальника») [12, с. 1055–1057; 13, с. 198].

З приводу безпосереднього об'єкта злочину, що досліджується, Г.М. Анісімов зазначає, що його змістом «є порядок беззастережного підкорення начальнику, що встановлений у Збройних силах і забезпечує йому можливість керувати діяльністю своїх підлеглих в інтересах військової служби. Додатковим об'єктом є життя, здоров'я та особиста недоторканність начальника» [5, с. 43]. Своєю чергою С.І. Дячук вказує, що «об'єктом злочину є встановлений порядок підлеглості, а його додатковим безпосереднім об'єктом можуть також виступати безпека особи, її здоров'я та життя, громадський порядок» [6, с. 464]. Схожої позиції дотримується і М.І. Хавронюк, який висловлює думку, що «основним безпосереднім об'єктом злочину є порядок підлеглості та військової честі, а його додатковим обов'язковим об'єктом – життя і здоров'я особи» [9, с. 112].

Більш змістовне визначення об'єкта злочину за ст. 405 КК з урахуванням останніх змін до цієї статті, на нашу думку, запропоноване М.І. Карпенком, який зазначає, що «основним безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, які захищають порядок підлеглості, а його додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом – життя і здоров'я особи. Додатковий факультативний безпосередній об'єкт у разі погрози або насильства щодо начальника може мати місце і в разі вчинення цього злочину в умовах особливого періоду (крім воєнного стану), воєнного стану чи в бойовій обстановці, оскільки при цьому не виключається посягання на основи національної безпеки України, пов'язаної з її державною незалежністю, територіальною цілісністю» [14, с. 74].

Другим складником об'єктних ознак складу злочину є об'єктивна сторона, що розглядається як сукупність передбачених законом ознак, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння, яке посягає на об'єкти кримінально-правової охорони, а також об'єктивні умови, пов'язані з цим посяганням [15, с. 64]. З приводу поняття об'єктивної сторони складу злочину, її складників і змісту в юридичній літературі, як відзначає В.К. Матвійчук, відсутня єдність поглядів [16, с. 201].

Як зазначав В.М. Чхиквадзе, «з об'єктивної сторони військової злочин характеризується дією або бездіяльністю, небезпечною для військової дисципліни і військового правопорядку» [4, с. 464]. Своєю чергою Ф.С. Бражник стверджував про те, що «об'єктивна сторона військового злочину близько зв'язана з його об'єктом. Вона відображає спосіб, а здебільшого обсяг і розмір шкоди, яка спричиняється захищенням кримінально-правовою нормою суспільним відносинам. Об'єктивна сторона значною

мірою відображає суспільну небезпеку військового злочину» [17, с. 49].

З об'єктивної сторони злочин за ст. 405 КК вчиняється дією і може мати такі форми: 1) погроза вбивством або заподіянням тілесних ушкоджень чи побоїв начальникові, або знищенням чи пошкодженням його майна у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби (ч. 1 ст. 405 КК); 2) заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв або вчинення інших насильницьких дій щодо начальника у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби (ч. 2 ст. 405 КК).

Погроза передбачає залякування начальника заподіянням йому фізичної шкоди, а саме: вбивством його, заподіянням йому тілесних ушкоджень будь-якого характеру і ступеня тяжкості, завданням побоїв або знищенням чи пошкодженням його майна. Інші види погрози (скажімо, погроза розголошити відомості, які ганьблять начальника або близьких йому осіб, погроза дати ляпаса, погроза посягання на його статеvu свободу або статеvu недоторканість, а також погроза, висловлена в невиразній формі («ти у мене побачиш», «дочекаєшся» тощо) [1, с. 35], не становлять злочину, передбаченого ст. 405 КК. А як кваліфікувати зазначені дії, коли подібна погроза здійснюється щодо командира? Командир (від лат. *commandare* – наказувати) – посадова особа у Збройних силах України, яка здійснює керівництво підрозділом, військовою частиною (кораблем), з'єднанням тощо [18, с. 91]. Натомість начальник – це особа, якій постійно чи тимчасово підпорядковані інші військовослужбовці. Згідно зі ст.ст. 32–33 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України розрізняють начальників за службовим становищем та за військовим званням [19]. Системний аналіз відповідних положень статутів Збройних сил України дає підстави стверджувати, що командир і начальник як військові

службові особи мають між собою певні відмінності, що дає нам підстави стверджувати про необхідність внесення відповідних доповнень до диспозицій ч.ч. 1 і 2 ст. 405 КК.

Погроза має бути реальною, тобто об'єктивну здатність залякати начальника. Реальна погроза визначається фактичною можливістю її реалізації зразу чи у найближчому майбутньому; тому не можна вважати реальною, наприклад, погрозу, яка не може бути здійснена.

Погроза начальнику за ч. 1 ст. 405 КК здійснюється у зв'язку з його службовою діяльністю. Але це не означає, що погроза має бути виражена тільки тоді, коли начальник виконує будь-які обов'язки з військової служби, перебуває у виконанні цих обов'язків. Погроза начальнику становить склад злочину, якщо висловлена на підставі його службової діяльності. Вона може мати місце у розташуванні чи за межами розташування військової частини, під час несення військової служби чи у вільний від неї час, висловлена начальнику безпосередньо або передана йому через інших осіб.

Можливі випадки, коли залякування начальника не обмежується тільки висловленням погрози вбивства, заподіянням тілесних ушкоджень чи побоїв, але й супроводжується тими чи іншими діями, наприклад, замахуванням на начальника кулаком, спрямуванням на нього вогнепальної зброї тощо.

За ч. 2 ст. 405 КК підлягають кваліфікації насильницькі дії щодо начальника за службовим становищем чи за військовим званням. Такі дії щодо старших, молодших і рівних за військовим званням за відсутності між ними відносин підлеглості, але у зв'язку з виконанням ними обов'язків з військової служби повинні бути кваліфіковані за ст. 406 КК («Порушення статутних правил взаємин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості»).

Під тілесним ушкодженням в аспекті змісту диспозиції ч. 2 ст. 405 КК розуміють порушення анатомічної цілісності чи фізіологічної функції органів і тканин, що виникли внаслідок впливу факторів зовнішнього середовища. Побоями визнають численні (два і більше) удари, що супроводжуються заподіянням потерпілому фізичного болю.

Поняття насильницьких дій щодо начальника охоплює заподіяння йому легкого, середньої тяжкості чи важкого тілесного ушкодження і нанесення побоїв. При цьому тілесні ушкодження, за винятком умисного важкого тілесного ушкодження за обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 121 КК, охоплюються ч. 2 ст. 405 КК і додаткової кваліфікації за статтями КК про злочини проти життя та здоров'я особи не передбачають.

Завдавання начальнику одиничного удару, внаслідок якого не було нанесено тілесних ушкоджень, може розглядатися як замах на насильство щодо начальника. Разом із тим Новгородівський міський суд Донецької області у вирокі від 06.08.2015 р. указав дії підлеглого у вигляді нанесення своєму начальникові одного удару кулаком лівої руки в обличчя кваліфікував за ч. 2 ст. 405 КК.

Зокрема, суд зазначив: «ОСОБА_1 обвинувачується у тому, що він, проходячи військову службу у військовій частині – польова пошта В0105, на посаді водія 2 взводу 3 гаубичної артилерійської батареї 1 гаубичного артилерійського дивізіону військової частини – польова пошта В0105 у військовому званні «солдат», 24 травня 2015 року, близько 12 годин 30 хвилин, перебуваючи біля медичного пункту 1 гаубичного артилерійського дивізіону, що розташований в м. Новгородівка Донецької області, вчинив насильницькі дії щодо начальника – командира 2 взводу 3 гаубичної артилерійської батареї 1 гаубичного

артилерійського дивізіону військової частини – польова пошта В0105 лейтенанта ОСОБА_2 у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби.

Своїми діями ОСОБА_1 вчинив діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, а саме ч. 2 ст. 405 КК України, тобто заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв або інших насильницьких дій щодо начальника, у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби» [20].

На нашу думку, суд у вирокі мав би конкретно зазначити, які негативні наслідки були спричинені потерпілому, а не цитувати диспозицію ч. 2 ст. 405 КК. Відсутність у вирокі нанесених наслідків вчиненого злочину не сприяла відображенню достовірності змісту об'єктивної сторони цього складу злочину і можливості здійснити точну кваліфікацію вчиненого кримінального правопорушення. З приводу інших насильницьких дій щодо начальника, то, на думку М.І. Хавронюка, це «заподіяння мук – дії, спрямовані на тривале позбавлення потерпілого їжі, пиття чи тепла, залишення його в шкідливих для здоров'я умовах тощо; мордування – дії, що полягають в багаторазовому або тривалому спричиненні болю...; незаконне позбавлення волі або викрадення, незаконне введення в його організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів ... тощо. При цьому ці діяння, вчинені без кваліфікуючих обставин, повністю охоплюються ч. 2 ст. 405 КК» [9, с. 117].

Нанесення начальнику тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, на підставі ч. 2 ст. 33 КК треба кваліфікувати за сукупністю злочинів – відповідна частина ст. 405 і ч. 2 ст. 121 КК, оскільки поняття насильницьких дій щодо начальника не охоплюється заподіянням йому смерті. У разі умисного вбивства начальника у зв'язку з виконанням

ним обов'язків з військової служби, не поєднане з опором начальнику чи примушуванням його до порушення обов'язків з військової служби, кваліфікувати за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК і додаткова кваліфікація злочину за ст. 405 КК не вимагається.

Як і у разі вчинення погрози щодо начальника військовим злочинним визнають насильницькі дії щодо начальника, здійснені у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби, тобто на ґрунті його службової діяльності. Місцем вчинення цього злочину може бути розташування військової частини чи за її межами, під час виконання начальником службових обов'язків чи у вільний від військової служби час.

Насильницькі дії підлягають кваліфікації за ст. 405 КК, коли вони не пов'язані з опором начальнику або примушуванням його до порушення обов'язків з військової служби. Це можуть бути випадки насильства щодо начальника у зв'язку з його діями з військової служби, що мали місце у минулому, або безпосередньо у відповідь на зауваження, зроблене підлеглому в цей момент.

Якщо підлеглий у відповідь на зауваження начальника у зв'язку з порушенням ним військової дисципліни б'є його і спричиняє йому побої, його дії слід кваліфікувати за ст. 405, а якщо ж він робить спробу перешкодити виконанню застосованого до нього дисциплінарного покарання або чинить опір – у його діях присутні ознаки злочину, передбаченого ст. 404 КК.

За змістом диспозицій погроза або насильство щодо начальника різняться. Зміст ч. 1 ст. 405 побудований як злочини з усіченим складом, ч. 2 – злочини з матеріальним складом і будуть закінченими злочинами з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, що встановлюється за допомогою наявного між ними причинного зв'язку.

Аналіз 164 обвинувальних вироків, винесених судами України протягом 2011–2020 рр. за вчинення злочинів за ст. 405 КК, засвідчує про те, що в окремих випадках мало місце вчинення цього злочину повторно, але як кваліфікуюча чи особливо кваліфікуюча ознака це законодавцем у ст. 405 не передбачено. Разом із тим вчинення погрози або насильства щодо начальника повторно посилює суспільну небезпечність таких дій і має передбачати підвищену кримінальну відповідальність, а також сприяти правильній кваліфікації вказаних дій без посилання на відповідні положення Загальної частини КК. На вказану обставину звертає увагу і М.І. Карпенко, який зазначає, що повторність вчинення військових злочинів має місце і щодо погрози або насильства щодо начальника [21, с. 41].

Проведений аналіз об'єктних ознак військового кримінального правопорушення за ст. 405 КК дає підстави для таких **висновків**:

1) Безпосереднім об'єктом цього злочину (ст. 405 КК) є суспільні відносини у військовій сфері, посягання на які порушує відносини субординації між командирами/начальниками і підлеглими їм військовослужбовцями,

військовозобов'язаними та резервістами під час проходження ними зборів, спрямовані на порушення військового правопорядку і пов'язані з посяганням на порядок підлеглості, а також на життя і здоров'я командирів і начальників всіх рівнів.

2) Назву статті 405 КК, а також диспозиції частин 1–2 цієї статті доповнити словом «командир» у такій редакції: «Стаття 405. Погроза або насильство щодо *командира* або начальника.

1. Погроза вбивством або заподіянням тілесних ушкоджень чи побоїв *командирові* або начальникові, або знищенням чи пошкодженням їх майна у зв'язку з виконанням ними обов'язків з військової служби.

2. Заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв або вчинення інших насильницьких дій щодо *командира* або начальника у зв'язку з виконанням ними обов'язків з військової служби.

3) Диспозицію ч. 4 ст. 405 КК доповнити особливо кваліфікуючою ознакою «повторно» і викласти її у такій редакції:

«4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені групою осіб, *або повторно*, або із застосуванням зброї, або в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці».

Список використаних джерел

1. Ахметшин Х.М. Стаття 5. Угроза начальнику. Стаття 6. Насильственные действия в отношении начальника. Закон об уголовной ответственности за воинские преступления: Комментарий / Под ред. А.Г. Горного. Москва : Юрид. лит., 1986. 160 с. С. 35–41.
2. Васильев Н.В. Угроза начальнику. Насильственные действия в отношении начальника / Ахметшин Х.М., Васильев Н.В., Кудрявцев В.Н., Шанин В.И. Воинские преступления : учебник. / Под ред. Н.Ф. Чистякова. Москва. 1970. 355 с. С. 101–115.
3. Прокопович Е.В. Угроза начальнику. Насильственные действия в отношении начальника / Х.М. Ахметшин, Ф.С. Бражник, А.А. Вихров и др. Советское уголовное право. Воинские преступления : Учебник / Под ред. А.Г. Горного. Москва : Военный институт, 1978. 427 с. С. 145–160.
4. Чхиквадзе В.М. Угроза начальнику. Насильственные действия в отношении начальника. Курс советского уголовного права. В шести томах. Том VI. Преступления против государственного аппарата и общественного порядка. Воинские преступления. Москва : Издательство «Наука», 1971. 560 с. С. 482–485.
5. Анісімов Г.М. Погроза або насильство щодо начальника. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навчальний

посібник. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін. ; за ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2011. 184 с. С. 42–47.

6. Дячук С.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. / За загальною редакцією Гончаренка В.Г., Андрушка П.П. Київ : «Форум», 2005, у трьох книгах. Книга 3. Особлива частина (статті 255–447). 583 с. С. 464–467.

7. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : науково-методичний посібник. / М.І. Карпенко ; за заг. ред. В.К. Матвійчука. Харків : Право, 2016. 316 с. С. 72–78.

8. Карпенко М.І. Військові злочини: питання теорії, законодавства і практики : монографія. Київ : ЗВО «Національна академія управління», 2019. 458 с. С. 226–229.

9. Хавронюк М.І. Погроза або насильство щодо начальника. Військові злочини : коментар законодавства / М.І. Хавронюк, С.І. Дячук, М.І. Мельник ; Відп. ред. : М.Д. Дрига, В.І. Кравченко. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 272 с. (Економіка. Фінанси. Право). С. 112–119.

10. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131.

11. Харитонов С.О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом : монографія. Харків : Право, 2018. 328 с.

12. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. : В.Ф. Бойко та інші. 6-те вид., допов. Київ : А.С.К., 2000. 1120 с. (Нормат. док. та комент.).

13. Ферьєва Н. Витоки кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо начальника (ст. 405 Кримінального кодексу України). *Підприємництво, господарство і право* : науково-практичний господарсько-правовий журнал. № 1. 2020. С. 196–199.

14. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : науково-методичний посібник. / за заг. ред. В.К. Матвійчука. 2-ге вид., допов. Харків : Право, 2017. 318 с.

15. Останін В.О. Об'єктивна сторона складу злочину. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО в запитаннях і відповідях. Загальна частина : посібник для підготовки до іспитів) / За загальною редакцією Клименка В.А. Київ, 2003. 288 с.

16. Матвійчук В.К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : монографія. Київ, 2005. 464 с.

17. Советское уголовное право. Воинские преступления : учебник / под ред. А.Г. Горного. Москва, 1978. 427 с.

18. Правовий порадишник учасника бойових дій : довідник / І.В. Вернидубов, А.О. Галай, М.С. Туркот та ін. ; за заг. ред. та вступне слово О.М. Литвака. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2015. 106 с. (Серія «Захисник Вітчизни. Бібліотека військового прокурора»).

19. Про Статут внутрішньої служби Збройних сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22–23. Ст. 194.

20. Вирок Новгородівського міського суду Донецької області від 06 серпня 2015 р. Справа № 239/351/15-к. Провадження № 1-кп/239/48/2015. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48036032> (дата звернення: 07.05.2020).

21. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень за законодавством України : монографія. Київ : ЗВО «Національна академія управління», 2020. 310 с.

Ферьева Н. П. Поняття та зміст об'єктних ознак складу кримінального правопорушення «погроза або насильство щодо начальника» (стаття 405 Кримінального кодексу України)

У статті аналізуються ознаки об'єкта та об'єктивної сторони військового злочину – «погроза або насильство щодо начальника». Констатується той факт, що не у всіх випадках цей злочин передбачає кримінальну відповідальність за посягання підлеглих військовослужбовців на осіб командного/начальницького складу, оскільки диспозиція ч. 1 ст. 405 КК України потребує удосконалення. У статті зосереджено увагу, що у теорії кримінального права об'єктні ознаки складу злочину передбачають наявність об'єкта і об'єктивної сторони складу злочину. Щодо поняття «об'єкт злочину». Завдання статті – детально проаналізувати безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 405 КК, зміст якого більш конкретно можна розкрити через видовий об'єкт, який характерний для групи тотожних злочинів, що містяться у ст.ст. 402–405 КК.

У статті стверджується, посилаючись на висновки М.І. Карпенка, що «видовим об'єктом злочинів проти порядку підлеглості, передбачених ст. ст. 402–405 КК, є та частина суспільних відносин порядку несення або проходження військової служби, посягання на які передбачає порушення принципу єдиноначальності командирів і начальників усіх рівнів, що за ступенем суспільної небезпеки для військового правопорядку є тяжкими або особливо тяжкими злочинами і за своїм спрямуванням посягають на кілька об'єктів «за горизонталлю» (основні і додаткові обов'язкові факультативні безпосередні об'єкти)».

З питання безпосереднього об'єкта злочину у статті, з огляду на дослідження Г.М. Анісімова, зазначається, що змістом безпосереднього об'єкта «є порядок беззастережного підкорення начальнику, що встановлений у Збройних силах і забезпечує йому можливість керувати діяльністю своїх підлеглих в інтересах військової служби. Додатковим об'єктом є життя, здоров'я та особиста недоторканність начальника» [5, с. 43]. Та варто взяти до уваги думку науковця С.І. Дячука, який вказує, що «об'єктом злочину є встановлений порядок підлеглості, а його додатковим безпосереднім об'єктом можуть також виступати безпека особи, її здоров'я та життя, громадський порядок» [6, с. 464]. І, до речі, позиція науковця М.І. Хавронюка схожа, про що йдеться також у статті: «Основним безпосереднім об'єктом злочину є порядок підлеглості та військової честі, а його додатковим обов'язковим об'єктом – життя і здоров'я особи».

Та, на жаль, не всі дії, за допомогою яких вчиняється зазначений злочин, передбачені у диспозиціях статті 405 КК України. Тому у статті зазначено про необхідність внести відповідні доповнення у зміст ст. 405 Кримінального кодексу України. Одночасно виникають окремі труднощі у кваліфікації у разі його вчинення, що потребує ґрунтовного аналізу під час розмежування зі схожими кримінальними правопорушеннями.

Ключові слова: військове кримінальне правопорушення, військовий злочин, погроза або насильство щодо начальника, його об'єкт, об'єктивна сторона, кваліфікація військового правопорушення, відмежування схожих військових злочинів.

Ферьева Н. П. Понятие и содержание объектных признаков состава уголовного правонарушения «угроза или насильственные действия в отношении начальника» (статья 405 Уголовного кодекса Украины)

В статье анализируются признаки объекта и объективной стороны военного преступления – «угроза или насилие в отношении начальника». Констатируется тот факт, что не во всех случаях это преступление предусматривает уголовную ответственность за посягательство подчиненных военнослужащих лиц командного/начальствующего состава, поскольку диспозиция ч. 1 ст. 405 УК Украины нуждается в усовершенствовании.

В статье сосредоточено внимание, что в теории уголовного права объектные признаки состава преступления предусматривают наличие объекта и объективной стороны состава преступления. Относительно понятия «объект преступления». Задача статьи – детально проанализировать непосредственный объект преступления, предусмотренного

ст. 405 УК, содержание которого более конкретно можно раскрыть через видовой объект, который характерен для группы тождественных преступлений, содержащихся в ст. ст. 402–405 УК.

В статье, ссылаясь на выводы М.И. Карпенко, говорится, что «видовым объектом преступлений против порядка подчиненности, предусмотренных ст.ст. 402–405 УК, является та часть общественных отношений порядка несения или прохождения военной службы, посягательство на которые предполагает нарушение принципа единоначалия командиров и начальников всех уровней, по степени общественной опасности для военного правопорядка являются тяжкими или особо тяжкими преступлениями и по своей направленности посягают на несколько объектов «по горизонтали» (основные и дополнительные обязательные факультативные непосредственные объекты)».

По вопросу непосредственного объекта преступления в статье, ссылаясь на исследователя Г.М. Анисимова, отмечается, что содержанием непосредственного объекта «является порядок безоговорочного подчинения начальнику, который установлен в Вооруженных силах и обеспечивает ему возможность управлять деятельностью своих подчиненных в интересах военной службы. Дополнительным объектом является жизнь, здоровье и личная неприкосновенность начальника» [5, с. 43].

Но если принять во внимание мнение ученого С.И. Дячука, который указывает, что «объектом преступления является установленный порядок подчиненности, а его дополнительным непосредственным объектом могут также выступать безопасность личности, ее здоровье и жизнь, общественный порядок» [6, с. 464]. И кстати, похожа и позиция ученого Н.И. Хавронюка, о чем говорится также в статье, что: «Основным непосредственным объектом преступления является порядок подчиненности и воинской чести, а его дополнительным обязательным объектом – жизнь и здоровье человека».

Второй составляющей объектных признаков состава преступления является объективная сторона, рассматриваемая как совокупность предусмотренных законом признаков, характеризующих внешнее проявление общественно опасного деяния, которое посягает на объекты уголовно-правовой охраны, а также объективные условия, связанные с этим посягательством, о чем также говорится в статье.

Выводом статьи является заключение, что не все действия, с помощью которых совершается указанное преступление, предусмотрены в диспозициях статьи 405 КК Украины. Поэтому необходимо внести соответствующие дополнения в содержание ст. 405 Уголовного кодекса Украины. Одновременно возникают отдельные трудности при квалификации в случае его совершения, что требует тщательного анализа при разграничении с похожими уголовными преступлениями.

Ключевые слова: военное уголовное преступление, военное преступление, угроза или насилие в отношении начальника, его объект, объективная сторона, квалификация военного правонарушения, отграничения подобных военных преступлений.

Fierieva N. The concept and the content of the object features of the criminal offense “threat or violence against the chief” (Article 405 of the Criminal Code of Ukraine)

The article analyzes the features of the object and the objective side of a war crime – threat or violence against the chief. It is stated that not in all cases such type of crime provides for criminal liability for encroachment of subordinate military personnel upon commanders/command staff, since the disposition of Part 1 of Art. 405 of the Criminal Code of Ukraine needs improvement.

The article focuses on the fact that in the theory of criminal law, the object features of the crime presuppose the presence of the object and the objective side of the crime. The purpose of the article is to analyze in detail the immediate crime object under Art. 405 of the Criminal Code, the content of which can be more specifically disclosed through a specific object, which is characteristic of a group of identical crimes in Art. 402–405 of the Criminal Code.

Referring to the conclusions of M.I. Karpenko, it is stated in the article that “the specific object of crimes against the order of subordination under Art. 402–405 of the Criminal Code,

is the part of public relations of the order military service, encroachment on which involves violation of the principle of unity of command of chiefs and commanders of all levels, which according to the degree of public danger are serious or especially serious crimes for the military order and they encroach on several objects “horizontally” (main and additional obligatory optional immediate objects)”.

Referring to the researcher G.M. Anisimova on the issue of the immediate object of the crime, it is noted in the article that the content of the immediate object “is the order of unconditional submission to the commander, which is established in the Armed Forces and provides him with the opportunity to manage the activities of his subordinates in the interests of military service. An additional object is the life, health and personal integrity of the commander” [5, p. 43].

Taking into account the opinion of scientist S.I. Diachuk who points out that “the object of the crime is the established order of subordination, and its additional immediate object may also be the safety of the person, his health and life, public order” [6, p. 464]. As it is mentioned in the article, the scientist M.I. Havronyuk stated the similar point of view: “the main immediate object of the crime is the order of subordination and military honour, and its additional obligatory object is the life and health of the person”.

The second component of the object features of the crime is the objective side. It is considered as a set of statutory features that characterize the external demonstration of a socially dangerous act that encroaches on the objects of criminal law protection, as well as the objective conditions associated with it encroachment, that is also described in the article.

Unfortunately, not all the actions by means of which the specified crime is committed are provided in dispositions of this Article. Therefore, there is a need to make appropriate amendments to the content of Art. 405 of the Criminal Code of Ukraine. At the same time, there are some difficulties referring determination of the nature of a crime in the case of its commission, which requires a thorough analysis in distinguishing with similar criminal offenses.

The article analyzes the features of the object and the objective side of a war crime – threat or violence against the chief. It is stated that not in all cases such type of crime provides for criminal liability for encroachment of subordinate military personnel upon commanders/ command staff/

Key words: military criminal offense, war crime, threat or violence against the chief, his object, objective side, determination of the nature of a crime, delimitation of similar war crimes.